

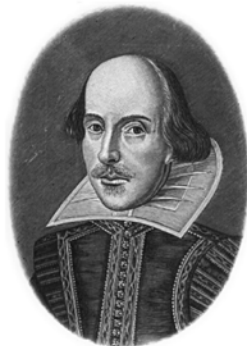
ІНСТИТУТ ЛІТЕРАТУРИ ІМ. Т. Г. ШЕВЧЕНКА НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

БІБЛІОТЕКА
СВІТОВОЇ
ЛІТЕРАТУРИ
АНТИЧНА ЛІТЕРАТУРА

Вільям
ШЕКСПІР

■

ІСТОРИЧНІ ХРОНІКИ

ХАРКІВ
«ФОЛІО»
2024

[Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

РІЧАРД II

[Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

ДІЙОВІ ОСОБИ

Король Річард II.
Джон Гант, герцог Ланкастер }
Едмунд Ленглі, герцог Йорк } дядьки короля.
Генрі Болінгброк, герцог Герефорд, син Джона Ганта;
згодом король Генріх IV.
Герцог Омерль, син герцога Йорка.
Томас Мобрей, герцог Норфолк.
Герцог Серрей.
Граф Солсбері.
Лорд Барклі.
Буші }
Бегот } прибічники короля Річарда.
Грін }
Граф Нортемберленд.
Генрі Персі, на прізвисько Готспер, його син.
Лорд Росс.
Лорд Вілlobі.
Лорд Фіцвотер.
Єпископ Карлейльський.
Абат Вестмінстерський.
Лорд-маршал.
Сер Стівен Скруп.
Сер Пірс Екстон.
Капітан загону валлійців.
Королева, дружина Річарда.
Герцогиня Йоркська.
Герцогиня Глостерська.
Дами з почту королеви.
Лорди, герольди, офіцери, солдати,
садівники, тюремний наглядач, гонець, конюх,
інша прислуга.

Місце дії — Англія та Уельс.

ДІЯ ПЕРША

СЦЕНА ПЕРША

Лондон. Палац короля Річарда.
Входять король Річард, Джон Гант, інші
вельможні особи.

Р і ч а р д

Ланкастере шановний, Джоне Гант!
Чи ти, обов'язку й присязі вірний,
Привів сюди свого сина Генрі,
Щоб він обвинувачення підтвердив,
Які нам вислухатъ забракло часу,
На Норфолкського герцога адресу?

Г а н т

Так, мій владарю.

Р і ч а р д

Скажи, крім того: ти не розпитав,
Він винуватить Норфолка зі злості,
А чи у вірного мого підданця
Є певні докази, що герцог зрадив?

Г а н т

Наскільки зміг вловити я, владарю,
Причина у загрозі, проти вас
Спрямованій, — не в злості, не в злобі.

Р і ч а р д

Гукніть їх, стануть хай лице в лице,
Брова в брову обвинувач і з ним
Обвинувачений, — отут, при нас.

Обидва горді, аж надуті наче.
Глухі, як море, мов огонь, гарячі.

Входять Болінгброк і Норфолк.

Болінгброк

Володарю мій милостивий, вам
З любов'ю зичу довгих років щастя!

Норфолк

Щоб щастя більшало із кожним днем,
А небеса, позаздривши землі,
Безсмертним іменем вінчали вас!

Річард

Ну що ж, обом вам дякую, хоча
Один із вас, мабуть, нам надто лестить,
А другого у зраді винуватить.
Кузене Герефорд, ти як гадаєш,
Чи винний Томас Мобрей, герцог Норфолк?

Болінгброк

По-перше — небо хай за свідка буде —
Я про безпеку й спокій короля
З любов'ю й відданістю ревно дбаю.
Ненависті огидній я чужий.
В присутності володаря самого
До тебе, Мобрею, звертаюсь я.
Затям одне: за те, що я скажу,
Ручуся на сім світі головою,
Душею ладен відповісти в небі.
Ти — зрадник найпідліший і негідник,
Занадто нищий, щоб на світі жити, —
Чим кришталевіше й чистіше небо,
Тим осоружніша в нім чорна хмара.
І щоб тебе затаврувати ще раз,
Тобі заткну я словом «зрадник» пельку.

Зі згоди владаря свою зневагу
Підтверджу, видобувши з піхов шпагу.

Н о р ф о л к

Холодність слів моїх хай не дивує!
Це не жіночі пересвари: крик,
Зірвавшись з двох гострих язиків,
Обох нас розсудити тут не зможе;
Гаряча кров повинна остудитись.
Хоча я витримкою і сумир'ям
Не дуже вирізняюсь, та з поваги
До вас, величносте, себе тримаю
У шорах я, інакше попустив би
Повіддя й приострожив би я слово,
Щоб двічі повернуть йому в горлянку
Обвинувачення в державній зраді.
Брехня, що в ньому королівська кров:
Не родич він велителю моєму!
Хай так, я з ним зустрінусь у двобої.
Наклепник він, негідник, боягуз.
Пристану я на всі його умови.
Для того, щоб із ним таки зітнутись,
Подамся між скелястих Альп льоди,
На землі не залюднені, куди
Нога англійця досі не ступала.
Свою я вірність захищу: він бреше.

Б о л і н г б р о к

Нікчемний страхопуде! Ось тобі
Мій виклик — рукавичка! Ти відмовив
Мені в покровності із королем,
Неначе я з ним не одної крові?
Не з гідності так чиниш, а зі страху.
Та як в собі хоч трохи маєш сили,
Схилися, щоб прийняти виклик мій.
Кажу тобі: за рицарським звичаєм

Готовий на найгірше — будь-що-будь
Додержу слова: в сутичці зітнуся.

Н о р ф о л к

Приймаю виклик і мечем клянуся,
Що зобов'язує іти на подвиг,
У герці відсіч гідну дам тобі,
Як рицареві приписи велять.
І хай впаду, повергнений тобою,
Якщо я зрадником ступлю до бою.

Р і ч а р д

То в чім його кузен наш винуватить?
Це мусить бути щось тяжке, щоб нам
Навіяло про нього прикру думку.

Б о л і н г б р о к

Послухайте! Життям за це ручусь:
Одержав Мобрей вісім тисяч ноблів
Для ваших вояків, мій володарю,
І все розтринькав на гульню й розпусту.
Повівся він як зрадник, як крадій.
І те я ладен довести мечем —
Хоч тут, хоч на самому краї світу,
Куди англійця й око не сягало, —
Що за останні вісімнадцять літ
Всі змови й зради в вашім королівстві
Від Мобрея походять. Запевняю:
В житті своїм паскуднім був він завше
І далі є злочинства джерелом.
Він проти Глостера затіяв змову.
Довірливих противників його
Цей підлий боягуз штовхнув на вбивство.
І кров, що так безглуздо пролилась,
Неначе Авеля безвинна кров,
До мене з глибини землі волає:
«Хутчій злочинця покарай лихого,
Нещадну мсту і гнів скеруй на нього», —
І хай я вмру — не відступлю від цього.

Р і ч а р д

Його рішучість високо шугає!
Що, Норфолку, відповиси на це?

Н о р ф о л к

Мій володарю, відверни лице,
Звели, хай слів моїх не чують вуха
Про брехуна, що кров свою ганьбить.
Противний Богу він і добрим людям.

Р і ч а р д

Слух, Мобрею, і зір в нас безсторонні:
Та хай би був він нам і рідний брат,
Священнокровний, спадкоємець трону,
Не тільки батькового брата син, —
Клянуся скіпетром, що і тоді б
Він був для нас лише одним з підданців
І серця нашого не похитнув би.
Для нас однакові і рівні ви.
Кажи усе й душею не криви.

Н о р ф о л к

До чого ж, Болінгброк, ти серцем підлий —
Не можеш обійтися без брехні!
Три частки тої суми у Кале
Я виплатив солдатам королівським.
Собі ж останню взяв я з повним правом:
Його величність мав відшкодувати
Усі мої видатки на дорогу
До Франції по нашу королеву.
Вдавись брехнею! й Глостера не я
Убив — хоча сумління цим обтяжив:
Бо свій обов'язок тоді зневажив!
На вас, Ланкастерський шановний лорде,
Шляхетний батьку ворога мого,
Я з засідки заміривсь тільки раз,
І замір той гріхом на душу ліг.

Та нещодавно, йдучи на причастя,
Я вам покаювся, просив прощення
І сподіваюсь, що здобув його.
Тут винний я, а решта звинувачень
З ненависті самої впливає
Негідника, нікчеми-боягуза,
І я це у двобої доведу.
Тож рукавичку кину я свою
Негіднику під ноги і, вточивши
Мечем у нього з серця кров найкращу,
Відстою чесне ймення дворянина.
Владарю, одного прошу лишень:
Призначте швидше нам випробу день.

Р і ч а р д

Я раджу вам, панове, лють згасити:
Скипілу жовч змивати слід не кров'ю.
Не лікар я, та знаю: гнів жорстокий
Лишає, хоч-не-хоч, рубець глибокий.
Утихомиртесь! Кажуть лікарі —
В цей місяць кров пускати не на порі.
Я вмовлю Норфолка, ви — сина. В парі
Край покладімо, дядю, марній чварі.

Г а н т

В моїх літах про мир годиться дбать.
Тож рукавичку, сину, слід віддати.

Р і ч а р д
(до Норфолка)

І ти йому віддай.

Г а н т
(до Гаррі)

Шануйся, сину,
І не ослав мене у цю хвилину.

Р і ч а р д
Що ж, Гаррі, рукавичку кинь до ніг.

Н о р ф о л к

Я краще кинусь сам до ніг твоїх!
Своє життя кладу перед тобою —
Життям ти володієш, не ганьбою.
Помру, а чесності моїй сіять.
Не дай ганьбі над нами панувать.
Принажено мене на безголів'я.
Отруйний спис брудного лихослів'я
Поранив душу; є на це бальзам —
Кров з серця гада.

Р і ч а р д

Рукавичку нам

Верни: помирять леопардів леви.

Н о р ф о л к

Та плям не знімуть — від ганьби мене ви
Звільніть — від виклику відмовлюсь я.
Скарб найдорожчий — праведне ім'я,
Якщо ж воно заплямлене, — людина —
То тільки прах, то — червоняста глина.
За самоцвіт коштовний в сотні раз
Цінніша вірність і відвага в нас.
Моє життя — це честь; хоч на краплину
Мене позбавиш честі — я загину.
Дозволь же випробі її піддять:
Живу цим — ладен смерть за це прийнять.

Р і ч а р д

(до Болінгброка)

Кинь перший рукавичку.

Б о л і н г б р о к

Більш нічого?

Рятуй нас, Боже, від гріха такого!
Я маю впасти в батькових очах?
Перед негідником відчуті страх?
Перш ніж язик мій, зляканий даремно,
Верзтиме про відречення нікчемне,

ЗМІСТ

Передмова. <i>О. Алексеєнко, Н. Жлуктенко</i>	3
РІЧАРД II. <i>Переклад В. Струтинського</i>	41
ГЕНРІХ IV. <i>Переклад Д. Паламарчука</i>	155
РІЧАРД III. <i>Переклад Б. Тена</i>	423
Примітки. <i>О. Алексеєнко, Н. Жлуктенко</i>	587